M A L M I N K A R T A N O N K O T I K A U P U N K I P O L U T
Versio 28.1.2014
37 + 4 kohdetta, 9 tietolaatikkoa, pääreittien pituus noin 8 km

Julkaisija
Malminkartanon asukasyhdistys ry

Hanketta ovat tukeneet
Helsingin kaupungin rakennusviraston puisto-osasto (2006)
Helsingin Lähiöprojekti (2013)

Toimittanut
Pauli Saloranta

Työryhmä 2006
Erik Haggrén, Jaana Löppönen, Raimo Moisander, Arend Oudman, Pauli Saloranta, Maija Sipilä ja Suvi Tyynilä

Kartta täällä: www.kotikaupunkipolut.fi/malminkartano/Malminkartano_280114.jpg

K I R J A L L I S U U T T A

Tuula Fleming: *Malminkartano – osa Hesaa, Hesa osaa.* Tiili-lehti nro 3/86. Suomen Tiiliteollisuusliitto ry. s. 40–45
Johanna Hankonen (1994): *Lähiöt ja tehokkuuden yhteiskunta. Suunnittelujärjestelmän läpimurto suomalaisten asuntoalueiden rakentumisessa 1960-luvulla.* Väitöskirja. Tampereen teknillinen korkeakoulu, arkkitehtuurin osasto 551. Gaudeamus kirja ja Otatieto oy.
Johanna Hankonen (1995): *Helsingin maalaiskunta aluerakentamisen laboratoriona 1960-luvun alussa.* Helsingin pitäjä – Helsinge 1996. Helsingin pitäjän kotiseutuyhdistys ry ja Vantaan kaupunginmuseo. s. 58–89
Piritta Hannula ja Marja Salonen (toim. 2007): *Rakennukset kertovat – perustietoa asukkaille.* Helsingin kaupunginosayhdistykset ry Helka.
Irmeli Harmaajärvi, Ulla Manninen ja Kimmo Rönkä (1990): *Miljoona kerrosneliömetriä radan varteen. Haaga-Vantaan suunnittelu ja rakentaminen.* Helsingin kaupunginkanslian julkaisusarja A 4/1991.
Päivi Hellman ja Pia-Liisa Orrenmaa (2011): *Malminkartano. Rakennusten ja lähiympäristön korjaustapaohjeet.* Helsingin kaupunkisuunnitteluviraston julkaisuja 2011:4.
Matti Huurre (2009): *9000 vuotta Suomen esihistoriaa*. Otava. s. 235
Risto Kautto (2003): *Malminkartano – luutnantin puustelli. Lehtiä Malminkartanon historiasta.* Helsingin kaupunginmuseon tutkimuksia ja raportteja 3/2003.
Malminkartanonhuipun hoito- ja kehittämissuunnitelma Helsingin kaupungin rakennusvirasto 2010
Elina Nummi: *Vihreät sylit. Kävelyretkiä Helsingin puistoihin.* Edita 2010.
Ramboll oy: *Kaarelan viheraluesuunnitelma, osa 1. Malminkartano.* Helsingin kaupungin rakennusvirasto 2008.
Antti Salla: *Kallioperän ja maaperän arvokkaat luontokohteet Helsingissä.* Helsingin kaupungin ympäristökeskus 2004.
Tiili-lehti nro 4/79: *Malminkartano–Katajanokka-erikoisnumero.* Suomen Tiiliteollisuusliitto ry.

J O H D A N T O

Malminkartano on ollut Helsingin merkittävin kivikautinen asutuspaikka ja historiallinen puustellitila. Sen nimi juontaa ruotsin kielen Malm-sanan toisesta merkityksestä hiekkainen metsämaa eli nummi. Alue liitettiin kaupunkiin ns. suuressa alueliitoksessa 1946 Helsingin maalaiskunnasta eli nykyisestä Vantaasta. Nykyinen 8600 asukkaan Malminkartano on Helsingin ensimmäinen ns. metsälähiöiden jälkeinen uusi urbaani esikaupunki. Sen suunnittelussa palattiin perinteiseen eurooppalaiseen kaupunkimalliin mutkittelevine katuineen ja kujineen. Alusta alkaen nykypäiviin saakka Malminkartanoa ovat suunnitelleet monet aikakautensa kuulut arkkitehdit. Tiiviin kaupunkialueen ympärillä levittäytyvät laajat viheralueet osana Helsingin läntistä vihersormea.

www.kaupunginosat.net/malminkartano

K O H T E E T

P E H T O O R I N P U O L I • 1 6 k o h d e t t a • 3 k m

1 Malminkartanonaukio
Malminkartanon keskusaukiolle ei nimenomaan haluttu metsälähiöistä tuttua laatikkomaista ostoskeskusta, vaan liiketilat ovat hajallaan katujen varsilla kuten vanhoissa kaupunkikeskustoissa. Vuonna 2005 eri osapuolista koostuva Malminkartanon aukioryhmä päätti elävöittää aukiota: ideoitiin tapahtumia, torikahvilaa jne. Rakennusviraston *Hyvä Kasvaa Helsingissä* -liikkeen ja paikallisten yritysten kanssa istutettiin kukkia kaupungin kukkalaatikoihin. Asukkaat ryhtyivät "kukkakummeiksi" huolehtimaan istutusten hoidosta jatkossa. Samaan projektiin liittyvät aseman alikulun maalaukset ovat Malminkartanon koululaisten tekemiä. Malminkartanonaukion rakenteet korjattiin 2011 Helsingin Lähiörahaston avulla.

Malminkartanonaukiolle ja Puustellinaukiolle on sijoitettu Hanna Vihriälän kolmiosainen veistossarja *Laidunmaa* vuodelta 2011. Sarjan kolmas osa on kivimuurista lankeavaa varjoa kuvaava pronssiveistos.

www.taidemuseo.fi/suomi/veisto/veistossivu.html?id=564&sortby=statue
www.hel2.fi/hkr/hyvakasvaa/frame-malminkartano.html

Tietolaatikko: Malminkartanon rakentaminen
Uuden Malminkartanon keskustan sijainnin määräsi vuonna 1969 päätetty Martinlaakson radan linjaus, mutta muuten suunnittelijat pääsivät aloittamaan lähes puhtaalta pöydältä. Pääkaavoittaja oli **Heikki Kaitera**, jonka kuningasajatus oli toimintojen sekoittaminen suunnittelemalla työpaikkoja ja asumista samoihin kortteleihin. Vanhoja peltoteitä hyödynnettiin katuverkon pohjana. Voimakastahtoinen ja laatutietoinen Kaitera ohjasi suunnittelua tarkasti ja vei päättäjiä tutustumismatkoille ulkomaille onnistuen vakuuttamaan nämä ideoistaan. Päinvastoin kuin vanhoissa modernistisissa lähiöissä, hän halusi tarjota asukkaille perinteistä, vaihtelevaa kaupunkitilaa: toreja, kujia ja kadunkulmia. Yhtenäistä ilmettä luo punatiilen käyttö betonielementtien pinnassa.

Rautatieasemalle on kaikkialta kävelyetäisyys ja keskusta on pääosin rauhoitettu autoliikenteeltä. Metsälähiöiden avokortteleissa mainostettu luonnonläheisyys toteutuu urbaanissa Malminkartanossa suurkorttelien vehreillä sisäpihoilla sekä niiden välisissä metsäsaarekkeissa. Malminkartanossa on vuosien mittaan suosittu myös erilaisia koerakentamisprojekteja. Noin kaksi kolmasosaa asunnoista on vuokrahuoneistoja. Kaupunginosan rakentaminen kesti 10 vuotta pidempään kuin oli kuviteltu ja se toteutui lopulta vähemmän työpaikkaomavaraisena kuin oli toivottu.

Seikkaperäinen rakennusten kunnostustapaohje on laadittu Helsingin kaupunkisuunnitteluvirastossa vuonna 2011 Malminkartanon kehittämiseksi edelleen sen ominaispiirteitä kunnioittaen.

www.hel.fi/hel2/ksv/julkaisut/julk_2011-4.pdf
vuosirenkaat.kuninkaankolmio.fi/sites/default/files/uploads/tiili_3_1986.pdf
vuosirenkaat.kuninkaankolmio.fi/honkasuo-malminkartano

2 Kumppanuustalo Horisontti
Horisontti muutti Malminkartanonaukiolle helmikuussa 2013 Vellikellontieltä. Siellä voi kahvitella, pitää kokouksia ja tilaisuuksia, kierrättää arkitavaraa, korjata ja ommella vaatteita ja kutoa mattoja. Käytettävissä on kopiokone, tietokoneita ja verkkoyhteys. Horisontti tiedottaa Malminkartanon tapahtumista ja kerää alueen historiallista aineistoa, järjestää maahanmuuttajien kotoutumista tukevaa toimintaa sekä nuorille työharjoittelua. Horisontti kannustaa asukkaita perustamaan omia opintopiirejä ja kerhoja, esimerkkeinä kieliopetus ja koululaisten läksykerhot. Horisontin perusti aikanaan Länsi-Helsingin työttömät ry (nyk. Horisontti Team ry) ja se oli monien vuosien ajan Helsingin suurin yhdistyksen ylläpitämä asukastalo.

Horisontti vastaa Malminkartanonaukion kaupunkiviljelystä, jossa kokeillaan lähiravinnon tuottamista kaupunkiympäristössä. Ympäristöjärjestö Dodo ry neuvoi viljelyn aloittamisessa sekä avusti mullan ja laatikoiden hankinnassa sekä lupajärjestelyissä. Kumppanuustalossa toimii myös Suomen Ladun paikallisyhdistys Pikomalan Retkeilijät ry, joka järjestää monenlaisia liikunta- ja retkeilytapahtumia geokätköilystä lumikenkäilyyn.

www.horisontti.org/horisontti-team-ry
www.kaupunkiviljely.fi
pikomala.sporttisaitti.com/pikomalan_retkeilijat

3 Erskinen kortteli
Malminkartanon keskeisimmässä korttelissa tiivistyy pyrkimys eroon lähiöaikakauden suunnitteluperiaatteista. Sen suunnitteluun pyydettiin 1978 mukaan ruotsalainen tähtiarkkitehti Ralph Erskine (1914–2005). Hänet tunnettiin värikkäästä ja monimuotoisesta arkkitehtuurista, joka oli jotain aivan muuta kuin mihin Suomessa oli siihen aikaan totuttu. Kaiken huippuna Erskine halusi talon tulevat asukkaat mukaan suunnitteluun. Viiteryhmään osallistui parikymmentä lähistön asukasta tai kortteliin muuttamista suunnittelevaa. He saivat ottaa kantaa moniin vaihtoehtoihin, kuten tuleeko pysäköinti maan tasalle vai kannen alle ja minkä kokoisista taloista kortteli koostuisi, onko yhteinen piha ja miten saunat, entä huonejako jne. Ratkaisut sitten haettiin näiltä linjoilta käyttäen mahdollisuuksien mukaan rakennusliike Puolimatkan materiaaleja ja valmiita rakennusosia. Samalla kokeiltiin mm. puun käyttöä elementtitalojen julkisivuissa.

Suunnitelma valmistui 1981 ja neljän HITAS-yhtiön talot vaiheittain 1983–87. Korttelista tuli onnistunut kokonaisuus ja Malminkartanon maamerkki. Viime vuosina puuosia ja pihoja on kunnostettu alkuperäistä tyyliä kunnioittaen.

www.erskine.se
www.chantier.net/vud/vudmalmin.htm
www.helka.net/index.php?option=com_content&task=view&id=2289&Itemid=913
(Postmodernistinen arkkitehtuuri)

4 Puustellin monitoimitalo
Valmistui 1986, suunnittelija arkkitehtitoimisto Järvinen–Airas. Rakennuksen ideana on katettu sisäkatu, jonka ympärille toiminnot jäsentyvät. Vuonna 2006 peruskorjatussa monitoimitalossa on ala-asteen koulu sekä kaupunginkirjaston sivutoimipiste. Pääoven edustalla on Puustellinaukio, jonka muodon esikuvana on Italian Sienan kaupungin pääaukio. Leikkikenttä uusittiin täysin 2013.

Puustellinaukiolle ja Malminkartanonaukiolle sekä niiden väliselle Puustellinpolulle on sijoitettu Hanna Vihriälän kolmiosainen veistossarja *Laidunmaa* vuodelta 2011. Sarjan ensimmäinen osa on halkaistu kivi, jonka sisältä paljastuu lehmän muoto. Toinen osa muodostuu pronssisista perhosten varjokuvista Puustellinpolun asuintalon porrastornien ulkoseinissä.

www.lib.hel.fi/malminkartano
www.malka.edu.hel.fi
www.taidemuseo.fi/suomi/veisto/veistossivu.html?id=564&sortby=statue
maps.google.fi/maps?
ll=43.318471,11.331679&spn=0.0016,0.00284&sll=60.288609,24.675858&sspn=2.232795,5.817261
(Siena)

5 Malminkartanon kappeli
Pienellä mäellä on vuonna 1943 valmistunut Malminkartanon pehtoorin eli tilanhoitajan talo. Malminkartanoon on suunniteltu kappelia jo pitkään Kannelmäen seurakunnan toimesta. Arkkitehtuurikilpailun voitti jo vuonna 1986 Raili ja Reima Pietilän ehdotus Puustellin monitoimitalon eteläpuolelle. Se jäi viimeistelemättä Reima Pietilän sairastumisen vuoksi. Uuden kilpailun 1990 voitti Miikka Ristimäki, mutta nyt lama esti rakentamisen. Seuraavan kilpailun vuonna 2003 kauemmas monitoimitalon pohjoispuoleiseen rinteeseen voitti jälleen Miikka Ristimäki, mutta taaskaan rahaa toteutukseen ei löytynyt. Lopulta kappeli päätettiin toteuttaa vanhaan pehtoorin taloon ja sen vihki käyttöön Helsingin piispa Irja Askola tammikuussa 2014.

www.safa.fi/archive/297_Malmikart_kappeli.jpg?
SAFASID=60ebeea1a740908bd99d1d9247a1ad19
www.safa.fi/safa_win.php?id=1350&s=p
arknieminen.fi/kilpailut/malminkartano
www.helsinginseurakunnat.fi/seurakunnat/kannelmaki/toimipaikat.html

6 Apollon yhteiskoulu
Opettaja Lisa Hagman perusti vuonna 1919 itsenäistymisen jälkeisen innostuksen aallossa Kruununhakaan oman koulun nimeltään Yksityisluokat Helsingissä. Sen toimintaa jatkamaan perustettiin Helsingin V Yhteiskoulu, jonka koulurakennus valmistui Töölöön Apollonkatu 11:een vuonna 1936. Helsingin siirtyessä peruskoulujärjestelmään 1977 yksityinen Apollo oli jäädä ilman omaa koulupiiriä eli uusia oppilaita. Silloin johtokunta anoi koulun siirtoa nopeasti kasvavaan Malminkartanoon. Lupa heltisi, kun apollolaiset lupasivat rakentaa omin varoin uuden koulurakennuksen, jonka suunnittelisi arkkitehtitoimisto Touko Neronen. Rahat saatiin kokoon ja rakennus valmistui 1985.

Nykyäänkin Apollon yhteiskoulussa toimivat peruskoulun yläaste ja lukio oppilasmäärän ollessa yhteensä 444 ja opettajia 40. Koulussa on laaja valinnaisten kurssien tarjonta sekä musiikki- ja kuvataidepainotteiset luokat. Yhteiskoulu tarjoaa palveluitaan koko Helsingistä ja myös lähikunnista tuleville oppilaille.

www.apollonyhteiskoulu.fi/historiaa-ja-kuvia
www.yksityiskoulut.fi/matrikkeli/apollon.htm

7 Renki ja Piika
Entisessä kartanon sivurakennuksessa toimii nykyisin Malminkartanon asukasyhdistyksen ylläpitämä asukastalo Renki, joka perustettiin vuonna 1990 ja on Helsingin ensimmäinen laatuaan. Sen yhteydessä on leikkipuisto Piika, jossa alkuvuosina pidettiin asukkaiden ja kaupungin yhteisvoimin kotieläimiä. Asukasyhdistys järjestää leikkipuistossa vuosittain loppukesästä perinteiset Malminkartanon Elojuhlat. Vuonna 2014 leikkipuistoa remontoidaan ja mm. esteettömyyttä parannetaan. Kahluuallas säilytetään – toisin kuin monessa muussa kaupunginosassa, joissa altaat on todettu vaarallisiksi lapsille.

Harrastajateatteri Vantaan Lähiönäyttämö siirsi vuoden 2014 alussa kalustonsa ja toimintansa asukastalo Renkiin Martinlaaksosta, jossa se oli toiminut vuodesta 1979 tuottaen nuorten ja aikuisten teatteria sekä nuorten elokuvia. Lähistöllä omalla mäellään entisessä koetilan rakennuksessa toimii puolestaan vuonna 2009 perustettu monitaiteellinen Lenkkiteatteri.

www.hel2.fi/sosv/puistot/piika
www.asukastalot.hai.fi
kaupunginosat.net/malminkartano/index.php/malminkartanon-asukasyhdistys-ry-mainmenu-242 (Malminkartanon asukasyhdistys)
www.kaupunginosat.net/malminkartano/images/stories/jarmonkuvat2/vantaan%20lhinyttmn%20hakemus.pdf
www.lenkkiteatteri.fi

8 Tyhjät liiketilat
Malminkartanon rakentaminen osui ajallisesti pahimpaan mahdolliseen vaiheeseen vuoden 1973 öljykriisin koetellessa maailmantaloutta ja hidastaessa rakennushankkeita. Kun kaupunginosa pienine liiketiloineen saatiin pääosin valmiiksi vuoteen 1986 mennessä, tapahtui seuraavana vuonna New Yorkissa pörssiromahdus. Neuvostoliiton hajoamisen myötä Suomeen iski erityisen voimakkaasti 1990-luvun alun lama, jonka jälkiä edelleen korjataan. Viime vuosina on koettu subprime-kriisi, finanssikriisi ja euromaiden velkakriisi sekä kaukoidän kehittymisestä seurannut globaali teollisuuden rakennemuutos.

fi.wikipedia.org/wiki/Luettelo_lamoista_ja_taantumista

(32 Toiskantie)

(33 Vuorenjuuri)

9 Konalan portti
HOK–Elanto suunnittelee alueelle uutta sisustamiseen, remontointiin ja rakentamiseen keskittyvää vähittäiskauppakompleksia työnimellä "Konalan portti". Kaavamuutos hyväksyttiin kaupunginvaltuustossa 2010 sisältäen 17 500 m2 myymälätiloja ja 12 500 m2 toimistoja. Maamerkkinä toimii aivan Vihdintien ja Malminkartanontien kulmassa 11-kerroksinen toimistotorni. Hankkeen toteutus alkaa Hankasuontien siirrolla vuonna 2013. Myös kevyen liikenteen ylikulusta Vihdintien yli on puhuttu. Sinne Konalantien kulmaan on ollut esillä toinenkin samantyyppinen 15 000 m2:n hanke. Toteutuessaan nämä tekisivät Konalasta kodin erikoisliikkeiden keskittymän läntisessä Helsingissä.

ptp.hel.fi/kaavat/selostukset/ak11915_selostus.pdf

10 Konalan raja
Konalan kylästä varhaisin säilynyt maininta on vuodelta 1509. Eri ajoilta löytyy muotoja mm. Konalby, Konale, ja Kånala by. Konalan historiikin kirjoittaneen Torbjörn Holmqvistin mukaan sanan merkitys on epäselvä, mutta ilmeisesti se olisi suomalaista alkuperää. Lähtökohdaksi on arvailtu Konholaa: konhopää hevonen on suuripäinen, eli koni.

Konalan kantatilat Rosas, Bertas ja Skyttas olivat nykyisessä Pitäjänmäessä. Isojaossa 1775 Rosas muutti pohjoisemmaksi nykyiseen Konalaan, joka säilyi maaseutumaisena pitkälle 1900-

luvulle. Alueliitos Helsinkiin toteutui 1946. Ensimmäinen asemakaava valmistui 1962. Silloin Konalassa asui 1562 henkeä. Pian rakennettiin keskeiset kerrostaloalueet sekä teollisuusalueen pääosa. Nykyisin vehreässä ja viihtyisässä kaupunginosassa on asukkaita vajaat 5000 ja lisäksi 250 yritystä.

Hartwallin virvoitusjuomatehdas toimi Konalan teollisuusalueella 1962–2003. Nyt sen paikalle rakennetaan yli 600 asuntoa kerros- ja rivitaloihin 2014 mennessä. Uutena maamerkkinä Hartwallin entiseen varastoon avattiin syksyllä 2009 kauppakeskus Ristikko, jossa on 19 liikettä ja ravintolaa.

www.kaupunginosat.net/konala

11 Lampi

Piianpuiston länsiosan suunnittelukilpailun 1982 voitti arkkitehtiopiskelija Alf Lindström käytännöllisellä ehdotuksella, jonka mukaan tasaiselle pellolle kaivettiin entisen valtaojan paikalle lampi ja maa kasattiin sen ympärille kumpareiksi. Niille istutettiin puita ja pensaita. Kokonaisuus on kumpuileva ja vehmas, ja vesiaihe lisää miljöön monimuotoisuutta. Puisto kunnostetaan vuonna 2014 Piianpuiston remontin yhteydessä.

Naapurikortteleissa on Helsingin opiskelija-asuntosäätiön hauskoja monikulmaisia taloja Viljelijäntiellä (1977) ja Arentikujalla (1978), suunnittelija Toivo Korhonen. Jälkimmäisen kohteen yleisvaikutelma on edellistä viihtyisämpi paremmin hoidettujen piha-alueiden ansiosta.

12 Kuntoutussäätiö

Kuntoutussäätiö muutti Malminkartanoon Pitäjänmäeltä vuonna 1981. Säätiö on valtakunnallisesti merkittävä työikäisten ja vajaakuntoisten kuntouttaja. Se harjoittaa myös tutkimusta, koulutusta ja kehittämistoimintaa. Säätiöllä on Malminkartanossa nykyisin noin 70 työntekijää. Toimipaikkaa laajennettiin 2004 viereisen liikerakennuksen toiseen kerrokseen ja uusi osa yhdistettiin vanhaan kävelysillalla.

www.kuntoutussaatio.fi

13 Maatalouden taloudellinen tutkimuslaitos

Maatalouskoneiden järjestelmällinen kehittäminen alkoi 1789 Suomen Talousseurassa. Sodan jälkeen Suomen elintarvikehuoltoa alettiin voimaperäisesti kehittää. Vuonna 1946 Maataloudellinen konekoetuslaitos käynnisti tutkimustoiminnan Malminkartanossa professori Alpo Reinikaisen johdolla. Viereisillä Tolfmansin ja Gamlasin vanhoilla pelloilla toiminta jatkui eri nimillä aina vuoteen 1972.

Maatalouden taloudellinen tutkimuslaitos puolestaan perustettiin maataloustuotannon kannattavuuden parantamiseksi 1952 ja samana vuonna valmistui sen funkistyylinen päärakennus Rukkila. Se on nimetty professori Rurik Pihkalan mukaan, joka kehitti maatalouden tutkimusta Suomessa. Sittemmin toiminnot on yhdistetty Maa- ja elintarviketalouden tutkimuskeskukseen, jonka taloustutkimusyksikkö muutti Malminkartanossa Viikkiin vuonna 2010. Vanha päärakennus aiotaan nyt muuttaa asuinkäyttöön. Samalla sen eteläpuolelle radan varteen nousee täydennysrakentamista 700 asukkaalle.

Samoissa tiloissa toimi välillä myös **Työtehoseura**, jossa kehitettiin mm. kaikille suomalaisille tuttu ja kansainvälisesti ainutlaatuinen astiankuivauskaappi. Tutkimuslaitoksen pihasta johti vanhalle Nurmijärventielle koivukuja, josta on osa vielä jäljellä terveysaseman edessä.

portal.mtt.fi/portal/page/portal/www/Tutkimus/Talous/Maatalouden%20taloudellisen%20tutkimuslaitoksen%20(MTTL)%20historia/Rukkila

www.wikipedia.fi/wiki/Funktionalismi_(arkkitehtuuri)

www.tts.fi

yle.fi/elavaarkisto/artikkelit/astiankuivauskaapin_keksija_maiju_gebhard_43825.html#media=43828

(24 Martinlaakson rata)

P U U S T E L L I N P U O L I • 1 4 k o h d e t t a • 2 k m

(1 Malminkartanonaukio)

(24 Martinlaakson rata)

(13 Maatalouden taloudellinen tutkimuslaitos)

14 Von Glanin puisto
Malminkartanon sotilasvirkatalon ensimmäinen haltija oli Uudenmaan ja Hämeen ratsuväkirykmentin luutnantti Giert von Glan. Pohjois-Saksasta periytyvän, Ruotsissakin vaikuttaneen von Glahn -suvun Tenholan haaraan kuulunut Giert ehti pitää Malminkartanoa pidempään kuin kukaan seuraajistaan, peräti 16 vuotta.

Von Glanin puisto on rakenteeltaan klassinen muotopuutarha. Sen keskellä on kummallinen asvaltoitu kumpare, jossa kasvaa koristeomenapuita. Puistoalueen rajaavat asuinkortteleista tammirivistöt.

15 Yrityskorttelit
Kartanonkaaren varrella on korttelin laajuinen pieni yritysalue. Sitä rajaavat Jägerhornin- ja Tollintie on nimetty Malminkartanon puustellin luutnanttien mukaan. Beckerintie puolestaan on saanut nimensä 1800-luvun loppupuolen seikkailijan ja Balkanillakin vaikuttaneen itsenäisyysmiehen Waldemar Becker-Bein mukaan, jonka vanhemmat pitivät Malminkartanoa valtion vuokralaisina.

www.kansallisbiografia.fi

16 Kartanonkaaren asuntokorttelit ja koetalot
Malminkartanon kortteleiden rakennuskorkeus madaltuu keskusaukiolta reunoille päin. Reunakorttelien isot sisäpihat avautuvat ympäröiviin vehreisiin maisemiin. Kaksikerroksiset koetalot ovat Raili ja Reima Pietilän suunnittelemat vuonna 1979 ja ne toteutettiin 1983–84. Akateemikko Reima Pietilä oli Suomen sodanjälkeisen arkkitehtuurin merkittävimpiä toisinajattelijoita ja Alvar Aallon jälkeen kansainvälisesti tunnetuin suomalainen arkkitehti. Pietilöiden töitä ovat mm. Suomen paviljonki Brysselin maailmannäyttelyssä 1958, kongressikeskus Dipoli Otaniemessä 1966 ja tasavallan presidentin virka-asunto Mäntyniemessä 1991.

www.mfa.fi/arkkitehtiesittely?apid=785752

17 Malmgårdin eli Malminkartanon päärakennus
Kårbölen mahtikartanon laajoista tiluksista on jäljellä enää kotitanhua. Nykyinen päärakennus on rakennettu vuonna 1796 renki- ja pakarituvaksi tuohi- ja turvekattoisena. Sitä laajennettiin 1830-luvulla samalla kun vanhempi päärakennus ilmeisesti purettiin, ja peruskorjattiin 1890-luvulla. Ränsistynyt tupa siirtyi 1997 yksityisomistukseen ja on nyt perusteellisesti korjattuna jälleen asuinkäytössä. Entiselle päärakennuksen paikalle rakennettiin funkistyylinen kurssirakennus vankityövoimalla 1941 yliopiston koetilan käyttöön. Nyt se palvelee Suojapirtti-yhdistyksen nuorisoasuntolana.

Vanhan kartanokeskuksen pihaa ympäröivät syreenit, jasmikepensaat ja useat eri ruusulajit. Satojen vuosien puutarhanpidon jäljiltä on yksin puu- ja pensaslajeja löydetty alueelta yli 40.

Tietolaatikko: Kylästä kartanoksi, koetilaksi ja kurssikeskukseksi
Kårbölen kylä mainitaan säilyneissä asiakirjoissa ensi kertaa vuonna 1417. Kylästä tiedetään 1540-luvulta viisi tilaa: Abrams, Husbacka, Tolfmans, Gamlas ja Malmgård. Malminkartanosta tuli päätila, kun kuningas Juhana III antoi 1579 koko kylän sekä viereisen Hämeenkylän läänityksenä amiraali Bengt Söffringson Juustenille, joka myös aateloitiin vuonna 1591 nimellä Gyllenlood. Kuningas Kaarle XI:n peruutettua yläaatelin edut tuli Malminkartanosta 1685 sotilasvirkatalo eli puustelli 125 vuodeksi, sen jälkeen valtion vuokratila, vankisiirtola ja lopulta 1940-luvulla yliopiston maatalous–metsätieteellisen tiedekunnan opetustila. Koetilan hedelmäpuutarhassa oli parhaimmillaan 2500 omenapuuta ja sen korkealuokkainen 70-päinen friisiläiskarja oli ainutlaatuinen koko maassa. Malminkartanon Irma-lehmä oli Pohjoismaiden paras lypsäjä vuonna 1947. Koetila siirrettiin Suitiaan 1980.

Yliopisto suunnitteli 1960-luvulla kampustensa hajauttamista keskustasta: koko matemaattis–luonnontieteellinen tiedekunta haluttiin siirtää Malminkartanoon. Uuden Martinlaakson radan vuoksi kaupunki kuitenkin tarvitsi aluetta asuinrakentamiseen ja suunnitelmat muuttuivat.

18 Juhannuskallio
Nimensä mukaisesti kallion laella on vietetty kartanon väen juhannusjuhlia. Suuren lipputangon jalka löytyy vielä kartanon puoleisesta rinteestä. Etelä- ja itäreunalta aukeaa lehdettömään aikaan näköaloja Mätäjoen laaksoon.

Mätäjoen sillalle johtavan kujan varrelle on suunniteltu aikoinaan arboretumia eli puupuistoa. Tätä perua ovat sembramännyt ja douglaskuuset, syvemmällä metsikössä mm. lehtosaarnit, mongolianvaahterat, strobusmännyt ja vuorijalavat. Metsiköstä löytyy myrkyllistä keltavuokkoa, joka

maamme kuudesta vuokkolajista ainoa täysin rauhoittamaton**.**

19 Mätäjoki
Vantaanjoen entisessä uomassa virtaava Mätäjoki (Vantaan puolella nimeltään Mätäoja) on Helsingin vuolain puro. Se saa alkunsa Kaivokselasta, jossa siihen myös ohjataan lisävettä Päijänne-tunnelista, ja laskee Iso-Huopalahteen Talissa. Pitäjänmäellä Strömbergin puistossa Mätäjoessa on Helsingin toiseksi korkein luonnollinen vesiputous, 3 metriä. Puron valuma-alue on 24,4 km2 ja veden laatu kohtuullisen hyvä. Purolaakson kasvillisuus on tässä kohtaa vehreää lehtoa. Malminkartanon puolelta löytyy mm. kurjenmiekkoja ja vanhoja koivuja, suurin niistä on yli 100-vuotias. Puron ylittävän sillan yläpuolella suvantokohdassa on tunnelmallinen maisema eri vuodenaikoina.

www.helsinki.fi/~oruth/matajoki.html
fi.wikipedia.org/wiki/Halavasepikkä
www.hel.fi/static/hkr/julkaisut/2008/kaarela_2008_11_1.pdf (Viheraluesuunnitelma)

Tletolaatikko: Mätäjoen harvinaiset kasvit ja eläimet
Mätäjoki muodostaa tärkeän ekokäytävän eläimille ja kasveille sekä virkistysalueen ihmisille. Puron yläjuoksulla Kaivokselassa on suoalue, jolla viihtyvät mm. karpalo, paatsama sekä uhanalainen sääskenvalkku, jota tavataan koko Suomessa vain muutamilla paikoilla. Lahopuun suuren määrän ansiosta lähes luonnontilaisessa Vaskivuoren metsässä on 50 eri kääpälajia. Jokivarressa kasvaneesta vanhasta raidasta löytyi vuonna 2009 tieteelle aiemmin tuntematon kuoriaislaji halavasepikkä. Harvinaisia ovat myös pikkutikka ja pensastasku. Muita pesimälintuja ovat tukkasotka, palokärki, mustapääkerttu sekä satakieli ja viitasirkkalintu, joiden laulua voi kuulla touko–kesäkuun öinä. Alueella on nähty myös pohjanlepakko.

20 Yliopiston viljelyspalstat
Reitti koukkaa hieman Hakuninmaan puolelta. Helsingin yliopiston henkilökunnan viljelyspalsta-alueella on ollut vanha asutuspaikka kampakeraamiselta kaudelta noin 3300–2800 e.a.a.

21 Kaarelan ruotsinkielinen ala-aste
Kotoisa noin 60 oppilaan ja neljän opettajan koulu palvelee laajalti koko Luoteis-Helsingin ruotsinkielisiä peruskoululaisia. Samoissa tiloissa toimii myös ruotsinkielinen esikoulu ja siellä järjestetään myös iltapäivä- ja kerhotoimintaa. Koulun vanhin rakennus on entinen Malmgårdin renkitupa 1700-luvulta. Puukoulu vuodelta 1896 kuuluu Helsingin arvokkaimpien koulurakennusten joukkoon ja on suojeltu. Uusin lisärakennus valmistui 1994.

www.karbole.edu.hel.fi

22 Vanha Kaarelantie
Helsingin luoteinen sisääntuloväylä Kaarelantie erkani Turuntiestä Pitäjänmäellä. Kaarelasta tie kulki harjanteita seuraten pohjoiseen Vantaankoskelle, jossa kohtasi vielä vanhemman Kuninkaantien, ja edelleen Nurmijärven kirkolle.

Maankuulut Nurmijärven rosvot terrorisoivat 1820-luvulla Uuttamaata ja eteläistä Hämettä ryöstäen taloja, kiduttaen niiden asukkaita ja rellestäen kestikievareissa. Alun perin vain 13-jäsenisen rosvojoukon ja heidän apureidensa kiinniottamiseen tarvittiin lopulta 700 sotilasta. Paikallinen perimätieto kertoo, että kaupunkiin torille kuormaa vieviä vaunuja oli hyvä väijyä Mätäjoen sillalta nousevassa jyrkässä ylämäessä suuren "rosvokiven" takana.

www.nurmijarvi.fi/palvelut/kulttuuri/museo/fi_FI/kunnan_historiaa/
www.kuninkaantie.net/yleista/yleista.html

23 Fruticetum
Yliopiston koetilan hedelmäpuutarhassa oli parhaimmillaan 2500 omenapuuta. Omenatarhaan rakennettiin 1998 kerrostalon ja viiden rivitalon ryhmä, jota korkea kuusiaita suojaa. Vielä on jäljellä puistokuja vanhalle Kaarelantielle sekä kujan itäpuolella hedelmätarha, jossa 350 puuta omenaa, päärynää, luumua ja kirsikkaa. Kaupungin rakennusvirasto järjestää yhteistyökumppaniensa kanssa muutaman kerran vuodessa avoimien ovien päiviä, jolloin kaikki kaupunkilaiset saavat nauttia keväällä hedelmäpuiden kukinnasta ja syyskesällä ohjatusti poimia hedelmiä niin paljon kuin jaksavat. Poimintapäivät ovat tulleet hyvin suosituiksi ja Malminkartanon asukasyhdistyksen aktiivit ovat jakaneet ihmisille tuhansia Fiskarsin sponsoroimia kasseja, mutta silti satoa jää vielä puihinkin.

24 Martinlaakson rata

Luoteis-Helsingin ja Länsi-Vantaan uudempien lähiöiden rakentaminen perustuu raideyhteyteen Huopalahdesta pohjoiseen. Näin päästiin vastaamaan 1960-luvun maaltamuuton synnyttämiin Suur-Helsingin hurjiin kasvuennusteisiin. Radan varteen aiottiin sijoittaa 130 000 uutta asukasta.

Rata esiintyy jo varhaisissa Helsingin metrosuunnitelmissa U-linjan läntisenä haarana. Urakka päätettiin kuitenkin antaa VR:lle, jotta valtio saatiin mukaan rahoitukseen. Myyrmäen aluekeskukselle kaavailtu paikka ratkaisi radan linjauksen. Ratageometria määräsi sitten Malminkartanon, uuden Kannelmäen ja Lassilan suunnittelun lähtökohdat. Päätös Suomen ensimmäisestä kaupunkijunaradasta tehtiin valtioneuvostossa vuonna 1970 ja rakentaminen alkoi seuraavana vuonna ennätysnopeasti. Kiskot ulottuivat Myyrmäkeen jo neljän vuoden kuluttua. Toteutus on metromainen eritasoliittymineen ja asutuksen keskelle sijoittuvine asemineen. Radan 15 km:n pituudesta siltojen ja tunnelien osuus on yli puolet.

Junaliikenne M-tunnuksin alkoi 1975 Kannelmäen ja Pohjois-Haagan asemien sekä Mätäjoen sillan viivästymisen vuoksi. Martinlaakson asema avattiin 1978. Rataa jatkettiin Vantaankoskelle 1991, mutta sitten eteneminen pysähtyi lähes neljännesvuosisadaksi. Vuonna 2015 valmistuva 18 km:n mittainen Kehärata yhdistää Martinlaakson radan lentoaseman kautta pääradalle.

portal.liikennevirasto.fi/sivu/www/f/hankkeet/kaynnissa/keharata/tietoa_keharadasta

25 Malminkartanon asema

Reitti kulkee radan itäpuolista kevyen liikenteen väylää myöten kallion alitse. Valtion Rautateiden ainoa maanalainen lähiliikenneasema on 220 metriä pitkässä kalliotunnelissa. Sekä pohjoisessa alikulussa Tuohiaukiolla että eteläisessä alikulussa Malminkartanonaukiolla on koululaisten tekemiä maalauksia. Välillä myös laiturialueen kallioseinissä oli nuorten tilaustyönä tekemät isot graffitit, mutta nyttemmin ne on poistettu. Kaupunki on viime vuosina kunnostanut asemaa tulevaa Kehärataa ennakoiden. Siltä ajetaan tätä nykyä arkisin 99 junavuoroa Helsinkiin ja 97 Vantaankoskelle.

areena.yle.fi/radio/1539967 (Graffitimaalarit Yleisradion haastattelussa)

www.vr.fi/CMS/henkiloliikenne/fi/index/palvelut/palvelutasemilla/asemantiedot/asema.html.stx?asemanTunnus=mlo&datagroupid=1

P I H K A P U O L I • 1 3 k o h d e t t a • 3 k m

26 Tuohiaukio

Jo alun perin tavoitteena on ollut muodostaa aseman kupeeseen kaupunkiaukio kivijalkakauppoineen. Toteutus kuitenkin viipyi parikymmentä vuotta. Eteläreunan suunnittelusta käytiin vuonna 2004 arkkitehtuurikilpailu, jonka voitti arkkitehtitoimisto Juha Mutanen. Ehdotuksessa kadunvarren rivitalot kytkeytyvät nelikerroksineen kerrostaloon, joka muodostaa portin Kartanonmetsäntien yli. Rinteessä sen takana on kolmen paritalon viuhka. HITAS-yhtiö valmistui 2008.

Kartanonmetsän kallion sisään on suunniteltiin 1990-luvun alussa uimahallia, jäähallia ja väestönsuojaa.

(24 Martinlaakson rata)

(25 Malminkartanon asema)

27 Kaupunginraja

Laakson pohjalla kulkee silmälle lähes näkymätön kaupunginraja. Hallinnollisesti raja on vahva naapurikaupunkien vastustaessa valtiovallankin ilmaisemia pyrkimyksiä kuntayhdistämisiin. Rajat ylittävän seutuyhteistyön kysymyksiä on sen sijaan pohdittu useammassakin hankkeessa teemoinaan mm. terveyspalvelujen yhteiskäyttö, koulunkäynti rajan yli, ulkoiluväylien suunnittelu sekä joukkoliikenteen lippujen hinnat. Helsingin kaupunginosayhdistykset ry Helka kehitti seudullisia vuorovaikutuksen ja asukasosallistumisen käytäntöjä Kansalaiskanava-hankkeessa vuosina 2004–07 osana pääkaupunkiseudun kaupunkiohjelmaa. Maankäyttöä, liikenneratkaisuja ja palvelutarjontaa kehittämään puolestaan kaupungit perustivat Kuninkaankolmion seudullisen aluekehittämisprojektin vuonna 2008. Malminkartanon asukasyhdistys piti vuosia esillä Suomen julkisen liikenteen kalleinta kilometriä: nyt epäkohta on nyt poistumassa HSL:n tariffiuudistuksen myötä.

helka.net/vinkkejayhdistystoimintaan/kansalaiskanava-mainmenu-902

www.kuninkaankolmio.fi/projekti

Tietolaatikko: Kuninkaankolmio

Kuninkaankolmio on kolmen kaupungin kohtaamispaikka, 28 000 asukkaan moni-ilmeinen kotiseutu

ja vielä useamman asiointialue, keskuksenaan urbaani Myyrmäki. Uudis- ja täydennysrakentamisen myötä Kuninkaankolmioon löytää tiensä vielä 14 000 henkeä lisää.

Kuninkaankolmiossa on asuttu pysyvästi jo 7500 vuotta sitten. Rajaseutua se on ollut viimeistään keskiajalta lähtien, kun Helsingin pitäjä kuului Porvoon linnalääniin ja Espoo Raaseporiin. Rauhallinen tulevaisuus muuttui, kun kuningas Kustaa Vaasa perusti 1550 Helsingen pitäjään Vantaanjoen suulle Helsingforsin kaupungin kilpaillakseen Tallinnan hansakauppiaiden kanssa. Kaupunki on sitten vaiheittain laajentunut saavuttaen Malminkartanon 1946.

Seutuyhteistyön varhaisen pioneerin Eliel Saarisen suunnitelmassa 1918 Helsinkiä ympäröi puutarhakaupunkien kehä, jonka solmukohdat oli kytketty toisiinsa raideyhteyksin. Vasta viime vuosikymmeninä tämä visio on alkanut vähitellen toteutua. Maalaiskunnissa kasvun käynnisti 1960-luvun lähiörakentaminen. Espoosta tuli sen myötä kaupunki 1972 ja Vantaasta 1974. Vuoden 2014 alussa Helsingissä, Espoossa ja Vantaalla oli yhteensä 1 081 596 asukasta. Kuninkaankolmion kehittämisprojektissa parannetaan nyt arjen sujuvuutta, palveluja, liikkumista ja suunnittelua yli kuntarajojen.

www.kuninkaankolmio.fi

Tietolaatikko: Vantaan kehitys

Nykyinen Vantaa eli entinen Helsingin pitäjä mainitaan asiakirjoissa ruotsinkielisellä nimellään Helsinge jo 1351. Tällöin Ruotsin kuningas Maunu Eerikinpoika myönsi Mätäjoen ja Helsingenjoen koskien lohenkalastusoikeudet virolaiselle Padisten sistersiläisluostarille. Tätä perua ovat mm. Munkkivuoren ja Munkkiniemen nimet. Hämäläiset erämiehet puolestaan kutsuivat jokea Vantaaksi. Pyhän Laurentiuksen kirkko rakennettiin keskeiselle paikalle, Vantaan- ja Keravanjoen sekä Kuninkaantien ja Hämeentien risteykseen 1300-luvun lopulla, nykyinen kivikirkko valmistui 1460.

Kuningas Kustaa Vaasa perusti pitäjän alueelle Vantaanjoen suulle Helsingforsin kaupungin 1550 kilpaillakseen Tallinnan hansakauppiaiden kanssa. Helsinki siirrettiin 1640 Vironniemelle ja pääkaupunki siitä tuli 1812. Pitäjä sen sijaan kehittyi kartanoiden ja sahateollisuuden myötä vauraaksi maalaiskunnaksi. Sen keskuksiksi nousivat rautateiden valmistumisen jälkeen Malmi ja Pitäjänmäki, kunnes ne liitettiin osaksi Helsinkiä suuressa alueliitoksessa 1946. Asukkaita pitäjän puolelle jäi vain 10 000. Toisaalta 1950-luvulla pitäjään liitettiin Korson kylän maat Tuusulasta ja Keravasta. Sitten alkoikin jo suuri maaltamuutto, jonka seurauksena rakennettiin pääkaupunkiseudun lähiöt lyhyessä ajassa. Maalaiskunnasta tuli kauppala 1972, jolloin otti nimen Vantaa (ruots. Vanda), ja edelleen kaupunki 1974. Nykyään Vantaalla asuu 187 000 henkeä, joista Myyrmäen palvelualueella 34 000.

www.vantaa.fi/i_alaetusivu.asp?path=1;12743

28 Kartanonmetsän asutus

Malminkartanon maataloudellisten tutkimuslaitosten henkilökunnalle rakennettiin 1940-luvun lopussa funkkistyyliset asuintalot Rukkilanmäkeen. Lähimetsään raivattiin oma urheilukenttä, jossa oli mm. koripallotelineet. Vielä 2000-luvun alussa kentälle jäädytettiin talvisin luistelurata viereisen päiväkodin käyttöön.

Vanhimmat rakennukset ovat kolme ylintä rinteessä, suunnittelijana arkkitehti Jalmari Peltonen. Tämä oli tunnettu arkkitehti, piirtänyt paljon taloja mm. Taka-Töölöön ja Kallion Torkkelinmäelle. Perimätiedon mukaan Rukkilanmäen rakennusten tiilet hankittiin Haminan kasarmien purkutyömaalta, kun materiaaleista oli pulaa sodan jäljiltä. Kuntokartoituksen vuonna 2003 tehnyt rakennusmestari on Peltosen veljenpoika.

Kahdessa neljän perheen talossa oli alun perin konekoetuslaitoksen insinöörien asuntoja. Toisessa niistä asui laitoksen johtaja, professori Alpo Reinikainen, joka oli myös tunnettu sotakirjailijana. Isommassa kerrostalossa asui puolestaan laitoksen muu henkilökunta aina 1990-luvun lopulle asti, kunnes Kuntien eläkevakuutus osti sen. Esihistoriallisen kulttipaikan viereen valmistui Maatalouden taloudellisen tutkimuslaitoksen rakennus 1950-luvulla.

www.helka.net/helka-mainmenu-137/julkaisut-mainmenu-220/rakennukset-kertovat-nettiversio-mainmenu-913/2286-6-jlleenrakentaminen-romantiikka-ja-rationalismi

29 Kulttipaikka

Suurista kivistä tehty mahdollinen varhaismetallikautinen hautaröykkiö tutkittiin vuonna 1986 Rukkilanrinteen rakentamisen yhteydessä. Röykkiö on muodoltaan pyöreähkö, laajuudeltaan 45 m2 ja 75 cm korkea. Se koostuu pääasiallisesti kahdesta kerroksesta isoja palaneita kiviä ilman maatäytettä. Kivien alta löytyi vahvasti tuhkan ja hiilensekaista maata, jossa oli runsaasti pienempiä palaneita kiviä ja alla moreenimaa. Rakenteita ei todettu, ei myöskään merkkejä hautauksista. Lähistön kaivetulta alueelta löytyi asutuksen merkkejä: mm. nuotionpohjia, kvartsiesineitä ja iskoksia.

Röykkiö ennallistettiin ja aidattiin tutkimusten jälkeen.

Kalliokumpare on ollut Mätäjoen laaksoa peittäneen sisälahden suulla komealla paikalla juuri niihin aikoihin kun Kiukaisten kulttuuri (1800–1500 e.a.a.) vaikutti Suomen rannikoilla. Auringonnousun puolelta rinnettä löydettyä röykkiötä onkin arveltu kulttipaikaksi. Vastaavat paikat on löydetty Meilahden Humallahdelta sekä Herttoniemestä. Viereisestä Sillbölen kylästä löydettiin vuonna 1939 Kiukaisten kulttuurin aikainen saviruukku.

www.nba.fi/fi/kansallismuseo/opetus/opetuspaketit/esihistoria/tietoa/kivikausi/9

30 Vanhat männyt

Nämä männyt ovat noin 200-vuotiaita. Karuillakin kasvupaikoilla viihtyvä mänty on Suomen yleisin puulaji. Mäntyyn alkaa muodostua paksua kilpikaarnaa noin 150-vuotiaasta alkaen. Tällainen *aihki* kestää metsäpaloja ja voi saavuttaa Etelä-Suomessa jopa 500 vuoden iän.

www.helsinki.fi/metsatieteet/arboretum/puulajit/pinus_sylvestris.html

31 Kartanonmetsän kallio

Rakentamiselta säästyneen laajan kalliokumpareen laki on Malminkartanon korkein luonnonkohta ja myös yksi Helsingin korkeimpia. Se kohoaa 55 metriä nykyisen merenpinnan yläpuolelle. Kalliolla on useita mannerjään hiomia silopintoja, sammaloituneita lohkareikkoja sekä suuria yksittäisiä hiidenkiviä, joista suurin Kartanonmetsäntien alkupään tuntumassa. Kallion laki on nousi esiin viime jääkauden jälkeisestä Ancylus-järvestä luotona noin 9000 vuotta sitten. Noin 32 metrin korkeudella mäen etelärinteessä näkyy selvänä myöhemmän Litorina-meren tuhannessa vuodessa muovaama muinaisranta. Erämaatunnelman viimeistelee hieno puusto: mm. vanhoja kilpikaarnamäntyjä ja pohjoisreunalla pähkinäpensaita. Laen läheltä löytyy lähdelampi ja pieni suo.

www.itameriportaali.fi/fi/tietoa/yleiskuvaus/peruskuvaus/vaiheet/fi_FI/vaiheet/

Tietolaatikko: Ensimmäiset helsinkiläiset

Kartanonmetsän ja samalla nykyisen Helsingin alueen ensimmäiset asukkaat saapuivat paikalle noin 8000 vuotta sitten. Tämän ns. Suomusjärven kulttuurin paikallinen keskus näyttää olleen nykyisessä Myyrmäen Jönsaksessa viimeistään 5900 e.a.a. radiohiiliajoitusten mukaan. Kartanonmetsän alarinteillä on laajat hiekkakentät, jotka tarjosivat hyvän asuinpaikan vuosituhansien ajan, kunnes Vantaan uoma siirtyi nykyiselle paikalleen ajanlaskumme alun jälkeen. Kallion yli lounais–koillissuunnassa kulkee leveä muinaispolku, jota voi arvata käytetyn kulkuyhteytenä silloisen Vantaanjoen koskelle ja kulttipaikalle.

www.wikipedia.fi/wiki/Jääkausi

www.geologia.fi/suomi/maapera/maankohoaminen.html

32 Toiskantie

Kaupunkimaisen pientaloasumisen perinne on säilynyt Euroopan keskiaikaisissa kaupungeissa, pohjoismaisissa puukaupungeissa ja -kaupunginosissa sekä 1900-luvun alun puutarhakaupungeissa, mutta Suomesta se pääsi välillä katkeamaan maaltamuuton ja lähiörakentamisen huippuaikoina. Kuitenkin joka vuosikymmenellä tehtiin yksittäisiä kokeiluja pienimuotoisemman kaupunkirakenteen toteutuksesta. 1980-luvun versio siitä on viihtyisästi polveileva Toiskantie aukioineen. Toiskantie on myös Helsingin ensimmäisiä pihakatuja. Tyylikkäät puuverhoillut pientalot valmistuivat 1985, suunnittelija Christel Schalin.

33 Vuorenjuuri

Vuorenjuuri oli Helsingissä ensimmäinen ns. tiiviin ja matalan kaupunkirakentamisen kokeilualue ja liittyy kaupunkimaisen pientaloasumisen uuteen tulemiseen. Samalle se oli nykyaikaisen hartiapankkirakentamisen kokeilualue: asukkaat ovat itse urakoineet 20 kytkettyä kaupunkipientaloa, jotka valmistuivat vuokratonteille vuonna 2006. Vastaava kokeilu on toteutettu 1990-luvun lopulla Säterinmetsässä Leppävaarassa. Pilottihankkeet saivat jatkoa vasta vuonna 2013 Helsingin Alppikylässä, nyt townhouse-nimikkeellä.

Viereinen suojaava muurimainen kerrostalokokonaisuus valmistui 2004, suunnittelija arkkitehtitoimisto Matomäki–Hedman.

www.ymparisto.fi/default.asp?node=6686&lan=fi (Tiivis ja matala)

www.urba.fi/aineistot/konseptit/kaupunkitalo

www.hel.fi/hel2/ksv/julkaisut/julk_2012-4.pdf (Townhouse-rakentaminen Helsingissä)

www.hel.fi/hel2/kv/tontti/img/MK%20yhteenveto-netti.pdf (Vuorenjuuren kokemukset ja johtopäätökset)

34 Malminkartanonhuippu
Helsingin korkein kohta oli parhaimmillaan 92 metriä merenpinnan yläpuolella, nyt painunut hieman ollen 90,5 metriä. Mäen oma korkeusero on 66 metriä. Huipulle johtavissa portaissa on 426 askelmaa. Täyttömäen sisältönä on eri vuosien varrella rakennustyömailta kuljetettua ylijäämämaata. Kokoaminen matalalle metsäiselle kalliolle alkoi 1976 ja kesti 20 vuotta.

Mäki täytettiin niin ääriään myöten, että rinteestä tuli paikoin turhankin jyrkkä. Tämän ansiosta koillisrinteeseen voitiin tehdä laskettelurinne, jossa oli kapulahissi vielä 1990-luvulla. Nyt se toimii valaistuna pulkkamäkenä. Jyrkkä rinne on ollut vaikea maisemoida. Siihen on istutettu mm. ruusuja ja metsäpuitakin korkeuskäyrien mukaisina vyöhykkeinä. Kasvit eivät ole pysyneet säädetyissä korkeuksissa, joten suunnitelma on uusittu noudattamaan säteittäisiä sektoreita. Viimeisin kehittämissuunnitelma on laadittu vuonna 2010.

Länsirinteessä on alamäkipyöräilijöiden suosima maastopyörärata ja etelärinteessä Hanna Vainion 1998 valmistunut 260 metriä pitkä ympäristötaideteos *Tuulet ja suunnat*, johon kuuluvat kotimaiset kalkkikiviraidat sekä kompassikuvio ja tuulipussit huipulla. Nyttemmin suurikokoisen teoksen hoitaminen on alkanut herättää närää rakennusvirastossa. Viime vuosikymmenellä täyttömäkeä esitettiin laajennettavaksi pohjoiseen, mutta suunnitelmat hylättiin asukkaiden raivoisan vastustuksen ansiosta. Laajennus olisi muuttanut arvokkaan metsäalueen vuosikymmenien ajaksi karuksi kuumaisemaksi.

www.environmentalart.net/vainio
www.hel2.fi/hkr/julkaisut/2010/Malminkartanonhuippu_web.pdf

Tietolaatikko: Itämeri
Malminkartanonhuipulta näkyy pitkälle merelle saakka. Mätäjoenkin vedet virtaavat Itämereen, joka on tilavuudeltaan maailman toiseksi suurin murtovesiallas. Helsingin edustalla suolapitoisuus on noin 5 ‰. Meren pinta-ala on 422 000 km2 ja valuma-alueen laajuus 1,7 milj. km2. Koko Itämeren keskisyvyys on vain 55 metriä ja Suomenlahden 37 metriä, mikä yhdessä pienipiirteisen rannikon ja saariston kanssa tekee sen ekosysteemistä erityisen haavoittuvaisen öljypäästöille ja ravinnekuormitukselle. Itämeren harvinaisia eläinlajeja ovat mm. itämerennorppa ja pyöriäinen. Maan kohoaminen jääkauden jäljiltä jatkuu edelleen, pääkaupunkiseudulla noin 2 mm vuodessa.

www.fimr.fi/fi/itamerikanta.html

Tietolaatikko: Maamerkit huipulta
Maamerkit huipulta katsottuna: Silvolan tekojärvi, Suomen korkein asunrakennus Cirrus Vuosaaressa, Paloheinän huippu, Kannelmäen kirkko, Pasilan torni, Tuomiokirkko, Ilmalan vesilaitos, Pitäjänmäen SysOpen Tower, Fortumin pääkonttori "Raadenhammas" Keilaniemessä, Nokian Leppävaaran toimitalot sekä lukuisia vesitorneja. Lähituntumassa ovat Myyrmanni, Mätäjoen laakso, Abramsin–Husbackan tilakeskus, Vantaankosken rata ja AEL:n kampus. Uusia asutusalueita on noussut Uusmäkeen ja Kilterinmäkeen. Rakentaminen on alkamassa Honkasuolla sekä Kuninkaantammessa, jonne tulee mm. Malminkartanoa lähin uimaranta, jossa polskitaan Silvolasta juoksutettavassa Päijänteen vedessä.

Tietolaatikko: Kehä II
Kakkoskehää on suunniteltu 1960-luvulta alkaen. Suunnitelmat muuttuivat moneen otteeseen, kunnes rakentaminen alkoi 1996 Espoossa. Osuus Matinkylästä Karamalmille valmistui pääosin moottoritietasoisena vuonna 2000. Eri jatkovaihtoehdoista valittiin vuonna 2003 Myyrmäen vierestä Hämeenlinnanväylälle suuntautuva tarkempaan suunnitteluun. Radan länsipuolella Honkasuon tulevan asuinalueen kohdalla linjaus siirrettiin kulkemaan tunnelissa Malminkartanon asukasyhdistyksen aktiivisen toiminnan ansiosta. Radan itäpuolella Vantaan alueella linjaus jatkuu maan pinnalla ylittäen Mätäjoen siltaa pitkin laakson pohjalla. Viimeisimmässä pääkaupunkiseudun liikennejärjestelmäsuunnitelmassa vuodelta 2007 Kehä II kuuluu kaudella 2008–15 aloitettaviin hankkeisiin. Viime vuosina on kuitenkin alettu puhua suunnitelmien pienentämisestä pääkatutasoisiksi.

www.tiehallinto.fi/keha2
fi.wikipedia.org/wiki/Kehä_II

35 AEL
Vuonna 1922 perustettu Ammattienedistämislaitos on monialainen elinkeinoelämän kouluttaja ja kehittäjä. Sen taustalla ovat keskeiset työmarkkinajärjestöt ja julkishallinto. AEL muutti

Malminkartanoon 1981, kampuksen suunnitteli arkkitehtuuritoimisto Erkki Pasanen. Laajennuksia on tehty useita, viimeisimpänä 215-paikkainen auditorio. Koulutustiloja on 24 000 m2, henkilöstöä 170 ja opiskelijoita 33 000. Kauempaa saapuvien kurssilaisten ja opettajien majoittamiseksi on kampuksella 110 vuodepaikan hotellikin. Sen asukkaat kuulemma järjestivät iltaisin tansseja muuten varsin hiljaisen kampuselämän piristämiseksi.

www.ael.fi/ael_tanaan/aikuiskoulutus/aeln_koulutusta_yli_90_vuotta

36 Pihkapuiston koulu
Avara laajennusosa ja vanhan osan peruskorjaus valmistuivat 2000, suunnittelija arkkitehtitoimisto Harris–Kjisik. Pihkapuiston ala-asteen koulussa painotetaan ympäristökasvatusta sekä oppilaiden osallisuutta. Koululla on Suomen ympäristökasvatuksen seuran myöntämä pysyvä vihreä lippu ja se on saanut ympäristösertifikaatin yhtenä ensimmäisistä kouluista koko maassa. Koulussa on nykyään 230 oppilasta luokilla 1–6. Samassa rakennuksessa toimivat myös **leikkipuisto Kaunokki** ja **päiväkoti Kaunokki**.

www.hel.fi/hki/pihkaa/fi/Koulun+esittely
www.h-k.fi/projects/health_edu/pihkapuisto.html
www.hel.fi/hki/Vaka/fi/Leikkipuistot+ja+perhetalot/Leikkipuisto+kaunokki
www.hel.fi/hki/Vaka/fi/P_iv_kotihoito/P_iv_koti+Kaunokki

37 Jalankulkuakseli
Noin 600 metriä pitkä suora käytävä on harvinaisuus Malminkartanossa, jossa on muuten lähinnä kaarevia katuja. Syynä ratkaisuun on linjan alla kulkeva päävesijohto, jonka päälle ei voi rakentaa mitään isompaa. Vesijohto tuo Päijänne-tunnelin vettä Silvolasta Länsi-Helsinkiin.

www.psv-hrv.fi/paijanne.phtml?lang=fi

L I S Ä K O H T E E T

38 Metsä
Täyttömäen pohjoispuolinen 15 hehtaarin metsä- ja kallioalue on suosittu ulkoilukohde mm. lenkkeilijöiden, sienestäjien, marjastajien ja koiranulkoiluttajien käytössä. Se toimii myös Pihkapuiston ala-asteen opetusympäristönä. Luoteisrinteessä on vasta äskettäin löydetty muinaisranta, jonka Itämeren edeltäjän Ancylusjärven aallot ovat muovanneet.

Alue on seudullisten vihervyöhykkeiden risteytyskohta, josta pääsee kaupungin ylläpitämiä yhtenäisiä ulkoiluväyliä pitkin etelään merenrantaan ja pohjoiseen Vantaan Raappavuorille sekä edelleen aina Nuuksion erämaihin saakka. Talvisin metsän halki kulkee valaistu päälatu. Asukkaat ovat aktiivisesti puolustaneet luonnontilaisen metsän säilyttämistä mm. täyttömäen laajennushankkeen alta.

www.itameriportaali.fi/fi/tietoa/yleiskuvaus/peruskuvaus/vaiheet/fi_FI/vaiheet/
www.mski.fi/helsinki

39 Honkasuo
Aivan kaupunginrajan tuntumaan rakentuu vuodesta 2013 lähtien Honkasuon ekotehokas puutalokaupunki. Vanha tilakeskuksen paikka kivijalkoineen ja niittyineen säilytetään keskuspuistona. Sen ympärille rakennetaan matalaenergiarakentamisen periaatteilla erillisiä ja kytkettyjä pientaloja, rivitaloja sekä puukerrostaloja noin 1600 asukkaalle. Mahdollisesti tulevaisuudessa toteutuva Kehä II on linjattu kalliotunneliin tältä kohtaa, jotta alue säilyy korkealaatuisena.

Aivan kivenheiton päästä nykyiseltä Helsingin ja Vantaan rajalta löytyy vanha Hämeenkylän ja Kaarelan rajakivi. Melko lähellä on myös Espoon koilliskulma. Vuonna 1994 kiveen kiinnittivät muistolaatan suomalaisen kotiseutuliikkeen 100-vuotisjuhlavuoden kunniaksi Vantaan, Espoon ja Helsingin kaupunginosayhdistykset.

www.uuttahelsinkia.fi/kuninkaantammi-honkasuo/perustiedot/tama-honkasuo

40 Kartanonhaka
Kartanonhaka on kaikkina vuodenaikoina suosittu viheralue Mätäjoen molemmin puolin Malminkartanon ja Kannelmäen välissä. 1980-luvulla rakennetussa puistossa on laajoja nurmikenttiä, koirapuisto ja golfin harjoituslyöntipaikka. Nurmikolla pelataan paljon jalkapalloa. Muistumana Malminkartanon maataloudesta Kartanonhaassa ylläpidetään peltolohkoja sekä vuokrataan pieniä viljelyspalstoja. Länsireunassa on maanpintaa nostettu ja puustoa istutettu näkösuojaksi Konalan teollisuusaluetta vastaan.

Mätäjoen mutkassa vesialuetta on suurennettu kaivamalla allas ja rakentamalla katselulaituri. Altaan keskellä on pieni lintusaari, jonka toteutti Ympäristötaiteen yhdistys vuonna 2000. Muistona ympäristötaiteilijoista saaressa on vielä perinteinen maitolaituri. Kannelmäen Voimistelijat ry on järjestänyt toukokuussa perinteisen Mätäjoki-juoksun jo vuodesta 2013. Kaarela-seura puolestaan järjestää vuosittain kesäkuussa suositun Mätäjoki-festivaalin. Silloin musiikkitarjonnan ym. lisäksi päästetään Mätäjokeen tuhansia kirjolohia, joita kaikki saavat sitten kalastaa.

Valkoposkihanhet ovat viime vuosina vallanneet Kartanonhaan käyttöönsä. Laji on levinnyt Itämerellä 1920-luvulta alkaen, saapui Helsinkiin Korkeasaaren kautta vuonna 1987 ja pesii yleensä Helsingin edustan kalliosaarilla. Ruohoa syövät ja avoimessa ympäristössä viihtyvät linnut ovat rauhoitettuja, joten niiden poistaminen kaupungin puistoista on hankalaa.

www.hel.fi/wps/portal/Rakennusvirasto/Viheralueet?urile=hki:path:/HKR/fi/Viheralueet/Puistot/Puistot+alueittain/Kartanonhaka&current=true

www.sunpoint.net/~ytyry (Ympäristötaiteen yhdistys)

www.kanneltieto.fi/kannelmakiseura (Kaarela-seura)

www.hel2.fi/ymk/julkaisut/oppaat/esitteet/valkoposkihanhi/vp_aloitussivu.html (Valkoposkihanhet Helsingissä)

41 Rautatiesilta

Mätäjoen laakson ylittää rautatiesilta, joka oli aikanaan Suomen pisin. Esteettömän maisemasillan tekeminen halvemman maavallin sijaan ei ollut suinkaan itsestäänselvyys 1970-luvulla.